

Svátky jara

Období masopustního veselí vystřídala od Popelčiny středy doba postní. Každá ze šesti postních nedělí má své jméno a je spojena s dodržováním obyčejů.

Velikonoce jsou běžně nazývány svátky jara, časově spadají do tohoto ročního období (Boží hod velikonoční je vždy první nedělí po prvním jarním úplňku, tj. mezi 22. březnem a 25. dubnem, letos 20. dubna). Pohanské národy slavily v tomto čase, kdy znovu ožívá příroda, svátky plodnosti. Křesťané oslavují Kristovo zmrtvýchvstání. Vzkříšení Ježíše Krista je pro křesťany centrálním bodem víry. Smrt není konec, ale začátek nového života.

Na Velikonoce se křesťané připravují čtyřicetidenním obdobím nazývaným postní doba, která začíná Popelčiní středou (letos 5. března). Vlastní velikonoční svátky se slaví v tzv. Svatém týdnu, který začíná Květnou nedělí. Celé období před jarními svátky i sváteční dny jsou naplněny pestrou směsicí pohanských zvyků a křesťanských tradic.

Postní neděle

Každá ze šesti postních nedělí má svůj význam a je spojena s dodržováním obyčejů a zábav.

Černá nebo Pytlová: Tato neděle zahajuje půst. Během postu odkládaly ženy oblečení a oblékaly se do černých šatů. Někdy je tato neděle zvaná Pučálka podle pokrmu z namočeného předvařeného hrachu. Méně časté je označení „liščí“ podle preclíků, které hospodyně pekly z těsta kynutého pod vodou. Preclíky sypané mákem a solí se pekly tajně v noci. Navlékaly se na proutky – kolik dětí bylo v domě, tolik proutků maminky pro děti ozdobily. Zavěsily je venku na stromy s tím, že je dětem nadělila liška.

Pražná nebo Samometná: Tato neděle se nazývá podle jídla „pražmy“, které se připravovalo pražením naklíčených zrn obilí. Někdy také „samometná“, protože se vymetají komíny, ale i čistí vše ostatní.

Kýchavá: Je nazvaná podle pověry, kolikrát člověk kýchne, tolik roků bude ještě živ. Ve východních Čechách se tradovalo, že kdo kýchne ten den třikrát, bude celý rok zdrav.

Dražebná: Čtvrtá postní neděle měla zvláštní postavení. V tento den bylo možné uvolnit postní kázeň. Pekly se koláče „družbance“, které se jedly při společném posezení dívek a chlapců. Družičky s královnou a s družbou obcházely chalupy a vítaly jaro.

Smrtná nebo Smrtná: Tato neděle je spojena se zvykem „vynášení smrti“ – Moreny,

Mořeny, Mařeny. Morena je nevlídná stařena, vládkyně zimy. O Smrtné neděli vynášejí děti ze vsi na dřevěné tyči smrtku, hodí ji do potoka nebo spálí. Spolu s ní zmizí nemoci, zima a nečisté síly. Potom mládež ustrojí léto – vršek smrčku ozdobí vyduťnými vajíčky a stuhami. Za zpěvu chodí po staveních.

Květná: Květná neděle je dnem, kdy se připomíná památka Ježíšova vjezdu do Jeruzaléma. Název je od květů, kterými lidé Ježíše v Jeruzalémě vítali. U nás se světlí kočičky, které se zapichovaly na okraj pole, dávaly do sklepa apod. Tuto neděli se také nosilo „léto do vsi“, oblékaly se nové šaty, peklo se obřadní pečivo (miminka, ptáček, jidáš).

Pašijový týden

Tento týden je poslední před Velikonoce. Vařilo se pouze jednou denně. Rodina se odbývala polévkou a chlebem nebo jedla brambory s mlékem. Modré pondělí, Šedivé úterý byly obyčejné dny. Na Škaredou středu se nesmí nikdo mračit, aby se nemračil celý rok. Ženy se oblékly do tmavého, nesmělo se pít, kouřit, jedl se hrách a čočka, malovala se vajíčka.

Zelený čtvrtek: V tento den se měla jíst zelená strava – špenát, zelná polévka s libečkem apod. Hospodyně pekly jidáše, mazance, beránky a figurální pečivo. Na Zelený čtvrtek zazvonily naposledy kostelní zvonky, které pak umlkly až do Bílé soboty. Jejich zvuk nahradily klapáčky.

Velký pátek: Je to den nejprísnejšího postu, nejedlo se maso. Jedl se pouze chléb se sýrem, nevařilo se. Hospodyně uhasily oheň v kamnech. Součástí bohoslužby jsou pašije, které přibližují události posledního týdne Ježíšova života. Podobně jako ve čtvrtek se vstávalo velmi brzy, lidé se chodili omývat k potoku, aby se ochránili před nemocemi.

Bílá sobota: Byla dnem svícení ohně před vchodem do kostela. Doma se ohniště zapálilo polínkem z posvěceného ohně. Z ohořelých dřev se dělaly křížky např. kolem polí, aby dobře rodila, popelem se sypaly louky, ohořelá dřívka se doma strkala za trám, aby se domu vyhnul oheň.

Boží hod velikonoční: V tento den se provádělo svícení všech velikonočních pokrmů – beránka, mazance, vajec, vína apod. Pokrmu posvěcenému v kostele se přisuzoval ochranný, léčivý a plodnostní účinek.

Kuřátko v trávě namalovala Bětka, Praha 4.

Pondělí velikonoční: Den spojený s pomlázkou a velikonočním hodováním. Největší význam se přisuzoval pomlázce dospělých mládeže, která se konala v noci z neděle na pondělí nebo v pondělí časně ráno. Chlapec, který přišel první do domu, byl nejvíce obdarován. Jeho pomlázkou vyšlehala hospodyně všechno domácí zvířectvo, aby se „omladilo“.

Velikonoční výzdoba

Než jsem s dětmi v MŠ přešla k výrobě daných námětů, předcházela příprava. Dětem jsem nejdříve vyprávěla, jak se dříve slavily Velikonoce. Děti postupně začaly vyprávět, jak je slaví ony. U většiny rodin jsou dnes Velikonoce slaveny pouze dnem pomlázky. Děti chodí s pomlázkou a dostávají cukroví a barevná vajíčka.

Dala jsem dětem na výběr malovat a vystřihovat velikonoční náměty. Mohly si vybrat zajíčka nebo kuřátko na špejli do květináče, závěs z kohoutků, slepici a kuřátko, vajíčko z modelíny, kuřátko v trávě nebo sluníčko. Děti projevíly největší zájem o kuřátko v trávě. Práce je zaujala. Je pravda, že některé byly netrpělivé a práce pro ně byla dlouhá. V zásadě ale byly s prací spokojeny. Některým dětem bylo nutné podrobněji poradit. Většinou jsem nechala děti pracovat samostatně.

Vybráno ze závěrečné práce DPS pro vychovatele, PedF UK Praha, 2002.

Lenka Dohnalová
Praha 4

Literatura

- Langhammerová, J.: Čas velikonoce. Praha, Národní muzeum 1993.
- Kottkeová, W., Hübersová-Keminková, I.: Výtvarné hříčky pro malé děti. Svojtka 1998.